

Kennsluáætlun #4

Nafn: Kristian Guttusen	
Hópur: 9. bekkur	strákar: stelpur:
Dagsetning: Mannkostamenntun/Ljóð #4	Lengd kennslustundar: 1x 80 mín
Markmið: Að nemendur tileinki sér aðferð heimspekilegrar samræðu til að rannsaka inntak tiltekinna ljóða og velta fyrir sér dygðinni samlíðan og tilfinningunum stolt og blygðun.	Kennslugögn: Ljóð á glærum og/eða í úthendum.
Staða nemenda: Nemendur hafa tekið þátt í tveimur tímum í heimspekilegri samræðu og einum tíma í ljóðalestri og samræðu um ljóð og dygðir.	
Efni kennslustundar (og rök): a) Lesin verða ljóð sem nemendur máta við eigin reynslu og spegla sig í. Þekkingargildi fagurfræðinnar og þekkingargildi mennskunnar mætast á þeim stað þar sem nemandinn lærir að láta taka sig alvarlegan, þegar hann finnur hvernig listrænt sjónarhorn getur mótað sýn hans á heiminn. Til þess hefur ljóðið ótvírátt kennslufræðilegt gildi. Í þessum tíma verður unnið með tilfinningarnar stolt og blygðun. Stolt er tilfinning sem sprettur af afrekum okkar í heiminum. Við getum fundið til stols þegar okkur tekst eitthvert ætlunarverk og við náum markmiðum okkar. Það varðar mann sjálfan og fylgir í kjölfar framkvæmda eða þjálfunar á hæfileikum. Það hvílir á persónulegum árangri, til dæmis að ná erfiðu prófi. [...] Stolt hefur fallið í skuggann af drambi og hefur oft verið ruglað saman við sjálfumgleði, hégómaskap, ofmetnað eða bara sjálfsgæða hluti eins og að vera Íslendingur. Sumir fara á mis við þessa tilfinningu vegna þess að þeir eru of lítillátir (Gunnar Hersveinn, 2005, p. 52). Blygðun er eitthvað sem maður ber án þess að geta losnað við það og sem veldur vanlíðan. Blygðun er þegar maður skammast sín fyrir eitthvað sem maður hefur gert eða sem haldið er fram (með réttu eða röngu) um mann. Að nokkur leyti er hún andstæða stols. Nálgun (og rök): Skapandi og gagnrýnin hugsun verður best þjálfuð í samræðufélagi jafningja sem skuldbinda sig til að rannsaka sameiginlega þær spurningar sem þeir hafa áhuga á að leita svara við. Það er spennandi og fjölbreytt verkefni að skapa og þróa samræðufélag nemenda í leik-, grunn- eða framhaldsskóla. Robert Fisher Ph.D. hefur lýst þróun samræðufélags með samanburði á hegðunarmynstrum sem einkenna hóp sem er að hefja störf sem samræðufélag og hópi sem	

orðinn er þróað samræðufélag. Greiningu hans má skoða [hér](#) (Brynhildur Sigurðardóttir, 2013).

Hvað gerir kennarinn?

Kennarinn gegnir bæði hefbundnu stjórnunarhlutverki, en reynir eftir fremsta megni að ýta undir þátttöku nemenda, þannig að þeir haldi sjálfir umræðunni gangandi og hafi líka visst svigrúm til að stýra stefnu hennar.

Við upphaf samræðu er gott að kennari minni nemendur á helstu samræðureglur sem hópurnir hefur sett sér, sjá til dæmis kennsluseðlinn [Samræðureglur](#).

Vinnuferlið sem við mælum með í þessu verkefni er ákveðin grunnuppskrift að heimspekilegri samræðu. Slíkri vinnu er nánar lýst á kennsluseðlinum [Grunnuppskrift að heimspekilegri samræðu](#). Hér til hliðar er ferlið í hnotskurn.

Þegar þú stjórnar samræðunni er gott að hafa eftirfarandi atriði í huga:

- Það eru nemendur sem eiga að tala saman, þú bendir þeim á hvernig þeir gera það með góðu móti.
- Hlustun er grundvallarskilyrði til að samræða geti átt sér stað. Þú minnir nemendur á það t.d. með því að segja: „heyðir þú hvað ... sagði?“ eða „getur einhver sagt hópnum um hvað við erum núna að tala?“
- Það er gæðamerki á heimspekilegri samræðu að farið sé á dýptina frekar en að nefnd séu ótal dæmi um sama hlutinn. Á meðan nemendur bæta við rökum, sjónarhornum og dæmum sem bregða nýju ljósi á efnið þá er samræðan á réttri leið. Ef nemendur fara að hoppa úr einu í annað eða endurtaka það sem aðrir hafa þegar sagt þá er samræðan að hjakka í sama farinu og líklegt að þátttakendum fari fljótlega að leiðast.
- Mundu að taka tíma í lok kennslustundarinnar og láta nemendur draga saman það sem þeir hafa heyrt og lært af samræðunni. Þetta má gera á ýmsan hátt, t.d.

Hvað gera nemendur?

Láttu nemendur sitja í hring þannig að hver og einn geti horft á alla hina í hópnum þegar samræðan er í gangi.

Þú velur hvað hentar þér og hópnum: sitja á gólfi, sitja á stólum, sitja við borð eða önnur uppsetning sem þér dettur í hug.

Þegar nemendur hafa komið sér fyrir dreifir þú ljóðinu og hópurnir les það saman, upphátt. Gott er að fara fyrst yfir það með hópnum hvaða dygð eða tilfinning hafa ætti í huga við lestur ljóðsins og ganga úr skugga um að allir skilji hugtakið.

Kallaðu eftir spurningum frá nemendum og skrifaðu þær á töflu þannig að allir sjái þær. Skráðu nafn spyrjandans aftan við spurninguna svo hægt sé að biðja hann um útskýringar eða tengingar seinna í vinnuferlinu. Spurðu spyrjandann hvort og hvernig sérhver spurning tengist viðfangsefninu.

Þegar nemendur hafa ekki fleiri spurningar eða taflan er orðin full þá velja nemendur eina spurningu (eða flokk líkra spurninga) til að hefja samræðuna.

Fljótlegt er að greiða atkvæði og ef hópurnir er nýbyrjaður að vinna saman getur borgað sig að hafa atkvæðagreiðsluna „leynilega“. Þá er gott að númera allar spurningarnar á töflunni og láta hvern nemanda skrifa númer þeirrar spurningar sem hann velur á miða. Miðunum er safnað saman af kennara eða nemanda, atkvæði talin og svo hefst samræða um þá spurningu sem fær flest atkvæði.

með því að láta alla skrifa í vinnubók hvernig þeir vilji svara upphaflegu spurningunni eða með því að fara hringinn og láta alla segja hvað þeir vilja spyrja næst.

Tilfinning: **Stolt**

Ljóð um #EM2016

Áhlaup, tempó, sókn, tempó, vörn, tempó. Vonbrigðin eru gerð til að sigrast á þeim, einsog Englendingar, einsog timburmenn og hitabylgjan eru gerð til að sigrast á þeim. Við gefumst ekki upp fyrirren á móti blæs, gefumst ekki upp í meðbyr þegar allt er liðið hjá, gefumst ekki upp fyrirren síðar en það borgar sig að vera vel undirbúin(n) og hefja æfingar snemma. Maður gefst ekki upp bara sisona.

Völlurinn er gerður úr grasi, grasið er grænt og við erum sinar, bein og marðar sálir. Í bláum himni spíra vígamenn í takkaskóm sem falla til jarðar einsog perur, einsog jarðsprengjur, einsog föðurlandsástin. Það skiptir öllu að einhver fagni manni; skiptir öllu að þessir ellefu menn sem við fögnum dansi einsog möskvar í neti, hreyfi sig einsog vatnaliljur í grashafi, og allir komist heim fyrir hryðjuverkunum og rússnesku fótboltabullunum. Leikurinn leikur sig ekki sjálfur og mestu skiptir að hinir geti ekki neitt, mestu skiptir að deyja ekki, mestu skiptir að sigra, vera með, fá pening frá FIFA og auglýsingatekjur. Í þessari röð.

Altso. Söngur, tempó, vörn, tempó, teigur, tempó, skallar og allar þessar ótrúlegu klippingar, allar þessar ótrúlegu sendingar, allar þessar ótrúlegu innáskiptingar. Leikurinn er gerður til að sigrast á honum, líkurnar eru gerðar til að sigrast á þeim, Austurríkismenn, biðraðirnar og varnarveggurinn til að sigrast á þeim.

En augnablik. Þessir takkaskór eru bleikir.

Þessir magavöðvar selja nærbuxur.

Þetta höfuð er tiskuyfirlýsing sem sundrar friðsælum heimilum.

Við hvolfum stundaglasinu og það mega allir missa stjórn á tilfinningum sínum meðan enn er sandur í efra hólfinu. Það mega allir vera djöfulóðir, ástin í 120 kílóa líkamsgervi, ekkert nema spik og bein og það verður allt fyrirgefið sem gerist á meðan enn er sandur í efra hólfinu, níutíu mínútur plús uppbótartími, aftur og aftur þar til yfir lýkur, en verið komin heim, undir sæng og búin að slökkva fanatísk fagnaðarópin áður en síðasta sandkornið fellur.

Málmleitarhliðin eru þröng einsog pírd augu Tólfunnar í sólinni eru þröng og þau mæna á litla bláleita kalla í boltaleik.

Sagan er skrifuð af fjárfestum, bjúrókrötum og óligörkum í of litlum liðstreyjum.

Sagan er skrifuð af upplitsdjörfum manni með markmannshanska, skrifuð í jarðveginna með lítið notuðum takkaskóm, skrifuð í samskeytin og markalínurnar.

Það er lykilatriði að fá miða á leikinn eða smygla sér inn og muna svo að skrifa söguna þegar maður kemur heim, það er lykilatriði að rita hana á bókfell og rista hana í dagbækur í fánalitunum, skila dagbókunum á Landsbókasafnið og drepast svo í sínu eigin hótélherbergi eftir leikinn.

Ekkert getur varað að eilífu en sagan varir að eilífu, einsog ástin, einsog föðurlandið, einsog byrjunarliðið.

Það sem ég vildi sagt hafa: Lögin, tempó, stöngin, tempó, vítin, tempó, Brexit, tempó, börnin sem sauma boltana og blóðugir fingur þeirra. Búvörusamningurinn. Tempó. Ég finn að við erum að missa tökin.

Nei.

Koma svo.

Tempó.

Einbeita sér.

Leikurinn er annaðhvort við það að vinnast eða hálfkast.

Við megum ekki við því að missa niður stemninguna, missa niður tempóið.

Tempó.

Allir sem eru ekki inni á vellinum eru tólfsti maðurinn nema Eiður, sem er á bekknum.

Tempó.

Vonbrigðin eru til að fagna þeim. Vonbrigðin eru til að læra af þeim. Vonbrigðin eru til að stíga okkur í sundur, einsog ástin. Íslendingar, einsog ástin, eru gerðir til að sigrast á sjálfum sér; fösturjörðin, einsog ástin, til að sigrast á sjálfri sér; allt er þetta gert til að sigrast á sjálfu sér, til að knýja sig í duftið við dynjandi undirleik stuðningsmanna, flugeldasýningar og hvarfningaróp frá furðu vilhóllum dómara.

Niðurlægingin er alger og sigurvíman deyfandi.

Niðurlægingin mun gera þig frjálstan og sigurvímunni fylgja niðurtúrar, bugun og uppgjöf.

Niðurlægingin er sigurvegaranna, bræðin, heiftin og vonbrigðin eru sigurvegaranna; sigurvíman er kaos, hubris og joie de vivre. Ég meina Weltschmerz. Ég meina sisu. Walking Spanish.

Við erum áreiðanlega búin að tapa hvort eð er.

Boltaleikir eru fyrir börn, einsog ástin, boltaleikir eru til að kynda þjóðarstoltið, reisnina, tignina, einsog ástin, til að styrkja sjálfsmynd barna.

Boltaleikir eru uppfyllingarefni, eitthvað til að brúa bilið milli auglýsinga.

Boltaleikir eru óþíum atvinnuveganna, kurrið í kólibrífuglum, frístundakátina hinna vinnandi stétta og átylla til að gera upp á milli ókunnugra, hinna efnilegu og hinna útbrenndu; átylla til þess að velja í lið, draga í riðla, fá útrás fyrir þjóðernisfordóma og gegna hlutverki liðsheildarinnar, öll sem eitt, ég verð þú og þú verður ég og við verðum þið og þið verðið eitthvað annað en allir aðrir; átylla til þess að gera ekki neitt; átylla til þess að rifast um eitthvað sem — aldrei þessu vant — skiptir engu máli, og öll fæðumst við líka rangstæð í augum dómarans, öll brotleg og meidd.

Það hrapa stjörnur á leikvanginn merktar tryggingafyrirtækjum og brugghúsum, grenjandi um gul spjöld og grenjandi um rauð spjöld og grenjandi um regnbogalitina, mannþröngina og heimþrá annarra, hrapa stjörnur og hverfa út í nóttina til þess að drekkja sér í heimsins grynnstu bjórum, hrapa úrvinda á hótélkodda í öllum fötunum og skilja eftir sig andlitsmálningu í koddaverinu, hrapa stjörnur á meðan dagarnir klárast hver á fætur öðrum í sólinni, á instagram, í ljóðrænum lýsingum á sextíu ólíkum tungumálum sem öll renna saman í eitt allsherjar óp og úr þessu ópi verður jörðin til.

Sem útskýrir hvers vegna hún er svona í laginu.

Og svo framvegis og svo framvegis.

– Eiríkur Örn Norðdahl

Upphafsspurning og einstaklingsverkefni (valkvætt):

Er ómögulegt að skilja ljóð, ef í því eru framandi eða óskiljanleg orð? Hvaða orð?

Hvernig tengist fótbolti og stolt? Er það gott eða slæmt? (Rökstyddu svarið)

Núna hefst heimspekileg samræða út frá spurningum nemenda sem fram komu. Fyrst þarf að kynna samræðureglur. Bekkurinn hefur takmarkaðan tíma til að komast að niðurstöðu. Ef ekki næst sátt, þá getur kennarinn t.d. kallað eftir kosningu.

Hugsanlegt hópverkefni (Úr *Mér er í mun. Kennsluleiðbeiningum*)

Endursegið ljóðið í einni setningu.

Tilfinning: **Blygðun**

*Mangi Hró*¹

Af skömm og mæðu Mangi Hró
magur grét og blés í kaunin,
að vera á dögum þótti þó
þyngsta raunin.

Mangi unni eldri tíð,
ef hann leit á brynjur glansa,
vakra fáka, vopn og stríð
vildi hann dansa.

Yfir því sem ei var til
andvarpaði og lét sig dreyma.
Kunni á fornum fræðum skil
og fann sig heima.

Sakna kvaðst hann Kamelot
kappa Tróju og refilejóða,
ljóða- seiddi hann langt í brott
lýran góða.

Sótti ef gat hann sollinn í,
en syndir litlar drýgja náði,
þó mektarfólkið Medici
mjög hann dáði.

---

¹ Translation by Atli Harðarson, see: <https://notendur.hi.is/atlivh/ljod/Robinson.htm#2> (Accessed 18.9.2021)

Hversdagsleikinn mæddi mest,
miðaldirnar þráði af hjarta
þá jarla klæddi og jöfra best
járnið bjarta.

Oft í þungum þönkum sat,
þótti dapurt allt sitt gengi,
Mangi Hró því grufað gat
og grufað lengi.

Um þann tíma er hann hlaut
örlög sín, allt ljóta brasið,
hóstandi hann heilann braut
og hellti í glasið.

– Edwin Arlington Robinson
(þýð. Atli Harðarson)

Upphafsspurning og einstaklingsverkefni (valkvætt):

Endursegðu ljóðið í eins stuttu máli og þú getur.
Í hverju felst skömmín sem verið er að lýsa?

Á hún rétt á sér eða ekki? Rökstyddu skoðun þína.

Núna hefst heimspekileg samræða út frá spurningum nemenda sem fram komu. Fyrst þarf að kynna samræðureglur. Bekkurinn hefur takmarkaðan tíma til að komast að niðurstöðu. Ef ekki næst sátt, þá getur kennarinn t.d. kallað eftir kosningu.

Hugsanlegt hópverkefni (Úr *Mér er í mun. Kennsluleiðbeiningum*)

Slamm/ljóðarapp

Tilfinning: **Blygðun**

Heimsóknartíminn

Gömlu stefin láta mann aldrei ósnortinn:

Afhverju getur þú

ekki verið eins og hann?

Ég hnupla mér nýjum degi

og í leit minni að glæp

sem hæfi sektinni

vitja ég þín aftur í hinsta sinn.

Ég segi: Svo þú ert þá bara með sjónvarp.

Ég segi: Djöfulli var ég timbraður í gær.

Ég segi: Og hvenær kemurðu heim?

En kannski var það ekkert af þessu

sem olli vonleysi þínu

og óvæntri gremju.

Kannski vissir þú meira en ég.

Kannski leituðu spurningarnar á þig.

Lifi ég í huga hans? Í huga hins?

Sjálfur veit ég ekki

í huga hvers

eða hverra

né hvernig ég lifi.

Gömlu stefin láta mann aldrei ósnortinn.

Einasta huggun mín er minningin um daginn

þegar ég mun koma

inn í stofuna og sjá þig heilan á fótum.

– Anton Helgi Jónsson

Upphafsspurningar:

Hver er munurinn á sektinni sem talað er um í ljóðinni annars vegar og hinni óorðuðu skömm hins vegar?

Hvað er átt við með niðurlagi ljóðsins? Hvernig tengist það eða tengist ekki kenndinni skömm? (Rökstyddu svarið)

Núna hefst heimspekileg samræða út frá spurningum nemenda sem fram komu. Fyrst þarf að kynna samræðureglur. Bekkurinn hefur takmarkaðan tíma til að komast að niðurstöðu. Ef ekki næst sátt, þá getur kennarinn t.d. kallað eftir kosningu.

Hugsanlegt einstaklingsverkefni (valkvætt)

Semdu ljóð sem er hugsað sem svar við ljóði Antons Helga.

Tilfinning: **Blygðun**

sjálfbær yfirheyrsla

Niðurlægð þekkti ég mig best
í návist valds klofnaði tunga mín í þrjár :
þær sleiktu augu, eyru, varir –

en þess vegna synda menn í hégómabláu vatni sem höfug blóm
úr barnsholdi skreyta
og þess vegna fara menn til hárskera án þess að klippist á æðar
svo djúpt holar traustið steininn

ambátt pússar neglur með hvassri þjöl : en enginn ferst
í bindishnútum ávaxtast sæðisbankar

Konurnar sem bindin hnýta stýra skapferlinu betur en veðurguð
gleymska sefar æsing nákvæmar en logn

niðurlægð þekkti ég mig best
í návist valds fléttuðust tungurnar þrjár
líktog blindir snákar sem í vantar eðlishvöt

– Kristín Ómarsdóttir

Upphafsspurningar:

Núna hefst heimspekileg samræða út frá spurningum nemenda sem fram komu. Fyrst þarf að kynna samræðureglur. Bekkurinn hefur takmarkaðan tíma til að komast að niðurstöðu. Ef ekki næst sátt, þá getur kennarinn t.d. kallað eftir kosningu.

Hugsanlegt einstaklingsverkefni (valkvætt)

Tilfinning: **Blygðun**

Árbærinn

Ég er krakki í Árbænum, úthverfi í Reykjavík, og vakna daginn eftir grímuball sem er árlegt í hverfinu. Þegar ég hef étið morgunkorn fer ég fram á gang og sé að dyrnar inn í íbúðina á móti eru opnar; út um dyrnar kemur vond lykt og þegar ég geng niður stigann heyri ég væl í hundinum og hann hleypur á eftir mér, glefsar í skálmarnar á buxunum og geltir eins og hann vilji sýna mér eitthvað en ég sparka í hann, fer út og loka hurðinni á eftir mér.

Borðin og dúkarnir með rauðu doppunum eru ennþá og fötin hanga ennþá á snúrum sem eru í himninum yfir portið; fullorðna fólkið liggur á jörðinni og sumt er með augun lokuð en annað vakandi og horfir upp í loftið eða umlar. Ég labba út á steypa fótboltavöllinn og hangi í netinu í öðru markinu en fer svo yfir að róluvellinum og rörunum sem eru gömul klóakrör og sest inn í eitt þeirra og hugsa.

Alls staðar í kringum mig er þögn eins og hverfið sé að bíða eftir einhverju. Skammt frá mér í mölinni utan við rörið liggur karl með vínflösku. Ég stend upp og skoða flöskuna sem er svört; nálægt stútnum er korkur eða eitthvað með holu og í holunni er lítill, gylltur bikar eins og sjóræningjar drekka úr. Ég hugsa að bikarinn passi eins og glas inn í dúkkuhúsið mitt og togast á við karlinn um flöskuna, stíg ofan á öxlina á honum og hann sleppir.

Ég nota vasahnífinn til að plokka burt bikarinn sem er fallegur og pínulítill og læt hann í vasann; svo labba ég um portið og finn fleiri svartar flöskur og plokka bikarana lausa og safna þeim og labba svo yfir í næsta port og þar hitti ég stelpu sem er alein eins og ég og er að safna sígarettum og stubbum til að reykja. Ég hjálpa henni við að tína stubba og leita á fólkinu og svo förum við inn til hennar, hún kveikir á teiknimynd í sjónvarpinu og reykir og ég prófa að reykja en lítið. Eftir að teiknimyndin klárast förum við aftur út og reynum að komast inn í sjoppuna en hún er læst og við þorum ekki að brjóta rúðurnar.

Á bílastæðinu hjá sjoppunni stendur bókaþátturinn; hann er opinn, við förum inn í hann og bílstjórinn er hvergi. Við leitum að lyklunum til að prófa að keyra en finnum þá ekki og hendum bókunum úr hillunum, öskrum og hlaupum öskrandi í burtu niður Hraunbæinn en öskrin eru gervi, það er enginn þarna til að elta okkur eða stoppa.

Við löbbum niður að Elliðaánum, stelpan segist hata skólann og við komum að stíflunni. Ofan við stífluna er lónið sem er grænt en fyrir neðan er allt hvítt og þurrt nema pollur þar sem er fiskur; hann er fastur í pollinum. Við klifrum niður að pollinum og erum hrædd um að kannski verði hleypt úr lóninu en förum samt og setjumst við pollinn og horfum á fiskinn reyna að fela sig á milli steinanna en bakið kemur upp úr og honum tekst ekki að fela sig. Við reykjum og stelpan segir að ég kunni ekki að reykja og kennir mér að segja *amen* þegar ég saga reykinn ofan í mig og áður en ég blæs frá mér. Ég segi *amen, amen*, oft í röð, og hún hlær að mér og fer að tína steina til að henda í fiskinn sem er stór eins og lax. Þegar stelpan byrjar að kasta steinunum fylgist ég með fiskinum sem hruflast á bakinu og fær hvítar skellur og sums staðar bleikar þegar steinarnar lenda á honum. Ég reyki og fer að hugsa undarlega um fiskinn, sjóskrimсли og sjóræningjaskip, mér líður illa og allt snýst. Ég byrja að æla fram fyrir mig og sé hvítan stein í jörðinni og morgunkornið spýttist í klessum ofan á. Ég veit ekki hvort stelpan er farin af því ég get ekki snúið höfðinu til hliðanna. Ég er með lokuð augu, held

um hausinn með höndunum og seinna, þegar ég horfi í kringum mig, er ég í dúkkuhúsinu, stelpan er með mér, við erum læst inni og það er nótt; við sitjum á gólfinu við gamla agúrkusneið, tölum saman og reynum að skipuleggja eitthvað og drekkum úr glösunum.

– Steinar Bragi

Upphafsspurning:

Núna hefst heimspekileg samræða út frá spurningum nemenda sem fram komu. Fyrst þarf að kynna samræðureglur. Bekkurinn hefur takmarkaðan tíma til að komast að niðurstöðu. Ef ekki næst sátt, þá getur kennarinn t.d. kallað eftir kosningu.

Hugsanlegt einstaklingsverkefni (valkvætt)